

РОЗДІЛ 1.
ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ:
ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

*Сергій Бабанін**

**ВПЛИВ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ
НА КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ**

Введення воєнного стану в Україні створило в державі специфічну обстановку, не притаманну мирному часові, яка впливає на ступінь суспільної небезпечності як вже криміналізованих діянь, так і діянь, що не мали ознак кримінального правопорушення до 24 лютого 2022 р.

Станом на 20 квітня 2022 р. Верховною Радою України, з моменту повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, прийнято дванадцять законів, які передбачають внесення змін та доповнень до КК України.

Так, 03 березня 2022 р. КК України доповнений ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», яка складається з восьми частин, перші сім з яких містять вісімнадцять складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з колабораційною діяльністю. Частина 8 цієї статті містить такі обтяжуючі обставини як загибель людей або настання інших тяжких наслідків.

Зазначимо, що частини 1 та 2 ст. 111-1 КК України є кримінальними проступками. У зв'язку з цим виникла невідповідність назви розділу I «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК України та його змісту. Пропонуємо внести зміни до КК України і назвати розділ I Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».

Аналіз ознак складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, покарань, встановлених за їх вчинення, співставлення їх з ознаками складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111 КК України «Державна зрада», та відповідними покараннями за їх вчинення дозволяє стверджувати, що ст. 111-1 КК України містить привілейовані склади державної зради.

До форм державної зради відносяться, зокрема, перехід на бік ворога в період збройного конфлікту та надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. За своїми ознаками ці дві форми державної зради охоплюють собою ознаки колабораційної діяльності і до включення у КК України ст. 111-1 більшість форм такої діяльності характеризувались ознаками саме цих форм державної зради.

Чинна редакція ст. 111 КК України у ч. 2 містить таку кваліфікуючу державну зраду ознаку як вчинення її в умовах воєнного стану і передбачає за це діяння позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі, з конфіскацією майна, тобто таке діяння є особливо тяжким злочином з максимально можливим за його вчинення покаранням.

Разом з тим у ст. 111-1 КК України у чч. 1, 2 містяться кримінальні проступки, у чч. 3, 4 – нетяжкі злочини, у ч. 5 – тяжкі злочини, у чч. 6, 7 – особливо тяжкі злочини,

* Доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

але без можливості призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, у ч. 8 – особливо тяжкі злочини, вчинення яких карається позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Таким чином, колабораційна діяльність в умовах воєнного стану досягає ступеня суспільної небезпеки державної зради за таких самих умов лише у разі спричинення загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. В усіх інших випадках колабораційна діяльність, на думку законодавця, має значно менший ступінь суспільної небезпеки порівняно з державною зрадою.

Окремо зупинимось на такій формі колабораційної діяльності як добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території (ч. 7 ст. 111-1 КК України).

До набрання чинності ст. 111-1 КК України таке діяння кваліфікувалось за ч. 1 ст. 111 КК України і каралось позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. Чинна редакція ч. 7 ст. 111-1 КК України, крім зазначених видів покарань, передбачає ще й позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Проте цей вид покарання не може бути призначений особам, які обійняли посади в незаконних правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, до набрання чинності ст. 111-1 КК України, оскільки закон про кримінальну відповідальність у цьому випадку не має зворотної дії в часі (ч. 2 ст. 5 КК України).

Крім того, введений в державі воєнний стан дозволяє запропонувати такі нововведення до кримінального законодавства України:

– доповнити перелік корупційних кримінальних правопорушень, передбачених приміткою до ст. 45 КК України, кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», у випадку його вчинення шляхом зловживання службовим становищем;

– доповнити розділ IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» Загальної частини КК України ст. 49-1 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з виконанням обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України»;

– доповнити розділ XII «Звільнення від покарання та його відбуття» Загальної частини КК України ст. 85-1 «Звільнення від відбуття покарання у зв'язку з виконанням обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України»;

– доповнити ст. 262 «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем» КК України ч. 4: «Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою, другою або третьою цієї статті, особа, яка заволоділа вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами у особи, яка здійснює збройну агресію проти України, з метою подальшої здачі цих предметів органам влади України»;

– доповнити ч. 2 ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» КК України словосполученням «чи вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану»;

– доповнити ч. 4 ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» КК України словосполученням «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану».